

NORMANDIË-REIS MET VERENIGING VAN VRIENDEN VAN HET GEMEENTEMUSEUM HELMOND 24 APRIL TOT EN MET 30 APRIL 2005.

36 deelnemers Touroperator Van Dongen Groepsreizen & Special Tours Zeeland.

Chauffeur Lenka Tielen - Reisleidster: Madeleine -Schmedder.

Zondag 24 april 2005

Iedereen was traditiegetrouw keurig netjes op tijd, zodat we dan ook zonder problemen om half acht konden beginnen aan ons Normandisch avontuur. De wegwerken rond Antwerpen gaven gelukkig geen enkele vertraging en na een korte koffiestop in Nazareth, arriveerden we om half elf in Doornik (Tournai) op het prachtige plein in het centrum, waar we met fanfaremuziek werden ontvangen. We liepen naar de Dienst Toerisme en daar ontmoetten we onze (Utrechtse) gids, Mw. Ineke O'Sheridan. Zij vertelde ons dat Doornik bekend is om zijn wandtapijten, dat deze stad aan de Schelde het oudste Belfort (uitkijktoren) van België heeft en dat er in die stad weinig hoogbouw is, omdat men het principe huldigt, dat de kathedraal vanuit elk punt in de stad te zien moet zijn. Op weg naar de kathedraal kwamen we langs het gepolychromeerde beeld van Rogier van der Weijden (Roger de la Pasture).

Op het plein voor de kathedraal zagen we het bisschoppelijk paleis en tussen dit paleis en de kerk was een kapel gebouwd, waardoor destijds voorkomen werd, dat de bisschop tol moest betalen om in zijn kerk te kunnen komen. Zo wandelde hij immers niet over gemeentegrond.

Tegenover het bisschoppelijk paleis, lag een oud gebouw, dat vroeger het stadsarchief herbergde, maar dat door de soldaten van Napoleon in brand was gestoken, waardoor kostbare geschriften van o.a. Jeanne d'Arc en van Karel V verloren zijn gegaan. Toen dit stadsarchief gebouwd werd, had men de trap naar boven vergeten.

Doordat er een plechtigheid in de kathedraal aan de gang was in verband met de inauguratie van Paus Benedictus XVI, konden we wat later dan gepland in deze kerk, waaraan drie bouwstijlen te zien zijn, n.l. de Romaanse, de Normandische en de gotische stijl. Typisch, zijn de monolitische zuiltjes en mooi zijn de oude gebrandschilderde ramen en het roosvenster. Helaas heeft de Franse revolutie zijn tol geëist en lieten de Franse soldaten een nagenoeg kale kerk achter. Van de twee monumentale schilderijen van Rubens en van de

eveneens twee grote schilderijen van Jordaens, heeft men er van elke schilder maar één teruggekregen. Deze hangen in een kapel, waar ook een miniatuurkathedraal staat, die van wasknijpertjes is gemaakt. Een interessante kerk met een even zo interessante geschiedenis.

Na deze rondleiding in de kathedraal liepen we terug naar het plein, waar we nog even de Lakenhal en de Centrumparochiekerk, alsook enkele andere gebouwen met mooie oude gevels bewonderden.

In restaurant "Le château de Cartes" gebruikten we gezamenlijk de warme lunch. Na dit middagmaal vertrokken we richting Frankrijk en maakte het mooie weer van de ochtend plaats voor regen. We maakten nog een korte stop bij een autosnelwegrestaurant en kwamen omstreeks kwart over zes, half zeven, bij Hotel Mercure Deauville Pont l'Évêque aan. Dit hotel, dat prachtig gelegen is in een parkachtige tuin, viel bij allen in de smaak. De kamerverdeling was tevoren door Van Dongen geregeld, zodat iedereen vlot zijn of haar kamersleutel in ontvangst kon nemen en de kamer kon opzoeken. Intussen was het weer droog geworden.

Nadat de meesten een aperitief hadden gedronken, gingen we tegen halfnegen aan tafel in de serreachtige eetzaal met uitzicht op de tuin, en genoten we van een goed avondmaal in een gezellige ambiance. Omdat we toch een lange dag achter ons hadden, zochten de meesten direct na het diner hun kamer op. Een mooie en leuke eerste dag!

Maandag 25 april 2005

De zon liet zich zien vandaag, hoewel er ook wel wat wolken aan de hemel stonden. In de mooie eetzaal, waar we gisteravond gedineerd hadden, stond nu het ontbijtbuffet gereed, waarvan gretig gebruik werd gemaakt.

Om kwart voor 9 vertrokken we naar Caen; gelukkig een niet al te grote afstand. In deze stad aangekomen, stond als eerste het museum "Le Mémorial" op het programma. Na een ietwat bureaucratische afhandeling van de entreebiljetten en uitleg over de gang van zaken in het museum door Sabine, ging ieder zijns weegs in dit bijzonder indrukwekkende oorlog- en vredemuseum. Dit gaf niet alleen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog te zien, maar besteedde ook nog overvloedig aandacht aan de tijd tussen de twee wereldoorlogen in; aan het z.g. "Faillite de la Paix", aan de beurskrach en aan het herstel van de beurs door de opkomende oorlogsindustrie. Verder werd

ook nog diep ingegaan op de naoorlogse periode van koude oorlog tot aan de val van de Berlijnse muur toe. Na de rondgang door het museum, kregen we nog twee goede films met de titels "D-Day" en "La Bataille de Normandie" te zien. Vooral het begin van de eerste film, toen tegelijkertijd het drama van de Engelse en van de Duitse kant bezien, op één scherm werd getoond, maakte grote indruk.

Met de bus gingen we daarna naar de stad en vanuit het plein genaamd "Bassin St. Pierre" met zijn leuke jachthaven, waaierde ons gezelschap uit over de verschillende brasseries in de buurt, voor de lunch.

Om kwart voor twee was het appel voor de standswandeling o.l.v. Madeleine, die allereerst bergopwaarts ging naar de kerk van l'Abbaye aux Dames. In de abdij zelf zetelt nu de Conseil Régional. Met de bouw van de in de periode van 1990-1993 goed gerestaureerde, aan de H. Drievuldigheid toegewijde kerk, werd op gezag van Mathilde van Vlaanderen in 1062 begonnen. Zij had haar achterneef Willem de Veroveraar mogen huwen, mits ze beiden ter voldoening van de aan de dispensatie verbonden voorwaarden, ieder een abdij lieten bouwen.

Voor Mathilde werd dit de Abbaye aux Dames. De kerk heeft twee grote schilderijen uit de 17e eeuw van de Vlaming Cornelius Schut, verder een doopvont en een wijwatervat uit de 19e eeuw.

In het priesterkoor is het graf van Mathilde.

We liepen voorts naar de St. Pierre, opnieuw een mooie kerk, een van de mooiste zelfs van Caen.

Deze kerk gebouwd in de periode van de 13e tot in de 16e eeuw, vertoont een mengeling van gotische en renaissance-elementen. Van de St. Pierre ging het tenslotte naar der Abbaye aux Hommes, waarin nu het stadhuis is. Onderweg zagen we o.a. de rue Froide, waar in de elfde eeuw allemaal drukkers woonden, die via de kerk van Notre Dame de Froiderie/St. Sauveur hun te drukken nieuwtjes uit de eerste hand kregen. We liepen door de lange winkelstraat rue St. Pierre, met o.a. het Maison de Malherbe, waar in 1582 de schilder François Malherbe geboren is en de in Art Nouveau stijl gebouwde Librairie Générale de Calvados. In de Abbaye aux Hommes was Angélique onze gids. In haar moeilijk te verstane Duits met een charmant Frans accent, gaf ze uitleg over deze mannenabdij, die Willem de Veroveraar had moeten laten bouwen, omdat de paus het huwelijk met zijn achternicht had verboden, maar

door tussenkomst van prior Lanfranc van Padua, kreeg hij toch dispensatie, op voorwaarde dat hij die abdij liet bouwen. De eerste bouw is uit 1063.

Angélique begon de rondleiding bij de trouwzaal (vanwege de authenticiteit zonder portret van de President of een buste van Marianne). Het trappenhuis heeft model gestaan voor dat van de Opera in Parijs. In deze trappenhal een beeld van Willem de Veroveraar, voorgesteld door de beeltenis van Charles Heston.

De grootste zaal is de eetzaal van 30 X 9 meter. Op de grond lag een immens groot, modern tapijt met geometrische figuren. Dit was daar neergelegd vanwege het geluiddempende effect.

We zagen ook de Schrijfzaal en niet te vergeten een mooie kruisgang. In de sacristie waren een trompe-l'oeil te zien en verder 6 spiegels waarin de monniken zich niet mochten spiegelen, maar die bedoeld waren om de sacristie groter te doen lijken.

Na afscheid genomen te hebben van Angélique, konden we de kerk op eigen houtje bekijken.

Deze kerk, toegewijd aan St. Etienne, is rijk versierd met o.a. een preekstoel en koorstoelen uit de 17e eeuw en met een groot orgel van Cavallé-Coll uit dezelfde periode. Deze kerk laat de Romaanse en gotische bouwkunst in perfecte harmonie zien. Ze heeft een lantaarntoren voor het licht in de kerk. Het gotische koor heeft drie verdiepingen. Al met al was het bezoek aan de abdij en de kerk alleszins de moeite waard.

Van Angélique kregen we bij het weggaan een fotokopie van haar verhaal, zodat we thuis nog eens alles op ons gemak kunnen nalezen.

Na dit kerkbezoek gingen we hotelwaarts, vol indrukken van een welbestede dag.

Bij het diner 's avonds waren er al minder gegadigden voor het drankenforfait dan de eerste avond en deze neergaande trend zou zich in de loop van de week voortzetten.

Dinsdag 26 april 2005

Toen we om kwart over acht vertrokken met bestemming Rouen was ons gezelschap wat gereduceerd. Jammer genoeg voelde Jacques Geukers zich niet goed en zou hij tegen de avond naar Helmond terugkeren. Zijn aangename gezelschap moesten we dus de rest van de week missen.

Het verkeer dat Rouen in wilde, had wat oponthoud door een omleiding, zodat het even duurde voordat Lenka ons kon "loslaten".

Ons eerste bezoek gold de prachtige kathedraal van Notre Dame, waaraan nu nog de verschillende stadia van de gotische bouwkunst te herkennen zijn.

Opvallend bij deze imposante kerk, is de 151 meter hoge gietijzeren spitstoren, de hoogste in Frankrijk (wat slaan we toch veel records op zo'n reis) en de glas-in-loodramen uit de periode vanaf de 13e eeuw tot nu toe. In de kerk liggen overblijfselen van de hertogen van Normandië waaronder Rollon en in de crypte zou het hart van Richard Leeuwenhart rusten.

Deze kathedraal is bekend van de impressionistische schilderijen van Claude Monet.

Omdat we een afspraak hadden met een gids bij het stadhuis, de vroegere abdij van St. Ouen, ontbrak ons de tijd voor koffie.

De abdij was destijds een van de machtigste Benedictijner kloosters van Normandië. Onze gids Christof had even moeite om op gang te komen, want een allergie speelde hem kennelijk parten, maar na even op de stoel van Sjef Rijken te hebben gezeten, kon hij zijn verhaal beginnen in de tuin, met zicht op de kerk. (Het oog van de meester. . .) Dagobert heeft het klooster laten oprichten. In 1800 werd het klooster stadhuis; in 1926 werd het door brand verwoest en later, tijdens de Tweede Wereldoorlog, werd het ook nog eens gebombardeerd.

Aan de kerk met hooggotische torens, toegewijd aan St. Ouen, hebben maar liefst drie architecten gewerkt, t.w. Nicola, Marc d'Argent en Nicolas Flaubant(?). De hooggotische toren staat midden op de kerk. (Laatgotische torens zijn gekroonde torens volgens Christof).

Zoals de meeste oude kerken, heeft ook de St. Ouen niet altijd alleen maar dienst gedaan als kerk. Op een gegeven moment waren de monniken verdreven en werd er een fabriek in gevestigd. Weer later werd het een gewone parochiekerk. Dat ze echter als een abdijkerk is gebouwd is te zien, want een abdijkerk heeft geen zijkapellen, aldus Christof. Wel heeft de St. Ouen drie verdiepingen. De glasvensters uit de 14e eeuw behoren tot de mooiste van Frankrijk; het orgel is classicistisch en gebouwd door Cavallé-Coll. Over het beeld van Napoleon voor het stadhuis vertelde Christof ons nog, dat dit het enige bronzen beeldhouwwerk is, dat niet door de Duitsers tot

oorlogstuig werd omgesmolten, omdat Hitler bewondering koesterde voor de kleine generaal.

We liepen terug naar de kathedraal, waar ons gezelschap zich in de buurt van het Gros-Horloge opsplitste in kleine groepjes voor de lunch.

Half twee verzamelden we ons voor de stadswandeling o.l.v. Madeleine. We liepen eerst naar de prachtige St. Maclou, een juweel uit de spitsgotiek, met 5 portieken en houten deuren uit de renaissance-tijd. Onderweg naar deze kerk passeerden we veel antiekwinkels, kunstgaleries en winkels die zich specialiseerden in "Faience de Rouen" (porselein). Na de kerk van St. Maclou bezocht te hebben, liepen we naar het Aître de St. Maclou. Een begraafplaats, aangelegd voor de beter gesitueerden, die daar begraven werden, nadat ze in 1348 aan de zwarte pest waren gestorven. Een prachtig bewaard gebleven atrium, waarin nu de Regionale School voor Schone Kunsten is gehuisvest. We vervolgden onze weg langs mooie vakwerkhuisen, soms met open droogzolders zoals in de Eau de Robic, om op de Vieux-Marché te kunnen genieten van de schitterende, moderne kerk van St. Jeanne d'Arc, gebouwd door Louis Arretche. Een enkele uitzondering daar gelaten, maken moderne kerken meestal niet zo'n geweldige indruk, maar deze kerk in de vorm van een omgekeerd schip, was bijzonder indrukwekkend, omdat men op een voortreffelijke manier oud en nieuw had weten te combineren. De renaissance glas-in-loodramen uit de St. Vincentkerk, kwamen in deze moderne kerk bijzonder goed tot hun recht. De kerk is gebouwd op de plaats waar in 1431, tijdens de 100-jarige oorlog, Jeanne d'Arc terechtgesteld is op de brandstapel. Op de Vieux-Marché staat een groot wit kruis, als herinnering aan deze zwarte bladzijde uit de Franse geschiedenis.

Aan het slot van de middag stond nog het Musée Flaubert op het programma. In dit museum over Gustav Flaubert en de geschiedenis van de geneeskunde, was de geboortekamer van Flaubert te bewonderen en verder farmaceutisch aardewerk, meubilair uit ziekenhuizen, oude tandartsstoelen en allerlei zaken die met bevallingen te maken hebben, zoals een bevallingspop uit de 18e eeuw enz.

Eerlijk gezegd was mij het Musée des Beaux Arts liever geweest, maar dit was op dinsdag helaas gesloten.

We moesten teruglopen naar de bus die Lenka op de Place Martin Luther King had moeten parkeren. Iedereen was moe na deze enerverende dag en menigeen ging in de bus dan ook al onderuit.

's Avonds heeft nagenoeg het hele gezelschap zich na het avondmaal vermaakt met de voetbalwedstrijd Milan - PSV, die helaas voor ons eindigde in een 2-0 overwinning voor Milan.

Woensdag 27 april 2005

De zon stond hoog aan de hemel toen we om kwart voor tien naar Deauville vertrokken. Het was maar een korte rit naar deze luxe badplaats met grote, prachtige villa's, een jachthaven en een heel charmant stationsgebouw, dat tevens de halte is voor het iets minder mondaine, aan de andere oever van de rivier de Touques gelegen Trouville. Na een rondrit door Trouville, stopten we in die plaats voor een koffiepauze. Uit de wind was het al best aangenaam toeven op een zonnig terras.

We vervolgden daarna onze weg naar Honfleur, een zeer pittoresk plaatsje aan de Côte Fleuri. Een leuke haven aan het Vieux Bassin, met de Lieutenance, de schilderachtige restaurantjes en brasseries, de straatjes in het zeemanskwartier en de leuke kunstgaleries en antiekwinkels.

We maakten met Madeleine een korte wandeling, langs de "greniers à sel" (17e eeuw), naar de houten kerk van Ste. Catherine (15e en 16e eeuw), de grootste houten kerk van Frankrijk (opnieuw een record dus). Deze houten kerk, die mij enigszins aan een Noorse "stavkirke" deed denken, werd gebouwd door zeelieden, bij gebrek aan geschoolde bouwvakkers. Het is een heel typische kerk, met mooie glas-in-loodramen. De toren staat los van de kerk. Hierop volgde vrije tijd voor de lunch. Het was niet moeilijk een leuk stekje voor het middagmaal te vinden.

Na de lunch vertrokken we vanaf de Ste. Catherine naar het Musée Municipal Eugène Boudin. In dit kleine, maar toch interessante museum is een collectie ondergebracht van de vroege Normandische Impressionisten en schilders uit dezelfde periode zoals, Boudin, Monet, Courbet, Dufy, Friesz, Jongkind, André Hambourg enz.

In een van de zalen was een tijdelijke tentoonstelling van Jean Effel, Louis Alexandre Dubourg, Paul Elie Gernez, H. de Saint Denis, J. Dues en F. Hebro.

Een leuk overzichtelijk museum, dat echter later in de week overtroffen zou worden door het museum in Le Havre.

Het slot van de dag werd gevormd door een bezoek aan het Château du Breuil, waar Calvados en aanverwante dranken worden geproduceerd, zoals cider, pommereau enz.

We kregen een rondleiding met Bénédicte door de distilleerderij en de kelders. Dit château verwerkt 250.000 à 300.000 ton appels tot cider per jaar. Zelf bezit het 22.000 appelbomen, terwijl de rest van fruittelers in de omtrek wordt gekocht. Dit moet om het etiket "appellation d'origine contrôlée" te mogen voeren. Als de appels gewassen en geperst zijn, is er na 6 à 8 weken cider met een alcoholpercentage van 5½ à 6%. Dan gaat de cider via een pijpleiding naar de distilleerderij voor de Calvados. Door mengen verkrijgt men een constante kwaliteit Calvados van 40% alcohol. Het bedrijf produceert ongeveer 350.000 flessen per jaar, dit is ongeveer 280.000 liter.

Na de rondleiding kregen we eerst een "Pommerau de Normandie" te proeven; een aperitief met een alcoholpercentage van 17%. Daarna bood men ons een proef(je) aan van een 15 jaar oude Calvados. Tot slot kregen we in een ander vertrek elk een bord met 3 soorten kaas waaronder Camembert en Pont l'Évêque, waarbij een cider met 5 à 6% alcohol werd geserveerd. De stemming steeg al snel en ook over het aantal decibellen hadden we niet te klagen. Maar het was erg gezellig.

Tegen zevenen waren we pas terug in ons hotel en op ons verzoek werd het diner een half uur later geserveerd. Ook tijdens dit avondmaal was er weer de gebruikelijke vriendenstemming, waarbij zelfs boompjes opgezet werden over hele tomaten in de grond met kerstbomen inclusief ballen als resultaat.

Donderdag 28 april 2005

Vanwege de afspraken in Bayeux ontbeten we vroeg en verlieten we het hotel al om 8 uur. Op tijd in Bayeux, begonnen we met een bezoek aan het beroemde Tapisserie de la Reine Mathilde. Dit is een 70 meter lang geborduurd stripverhaal over de daden van de man die oorspronkelijk Willem de Bastaard en later Willem de Veroveraar genoemd werd en over zijn meinedige opponent Harold, in de slag bij Hastings. Willem de Veroveraar won op 14 oktober 1066 en daardoor werd hij koning van Engeland. Het wandtapijt van Bayeux geeft in 54 scènes de voorgeschiedenis en de omstandigheden weer, waarin deze slag

bij Hastings plaatsvond. Het werd gemaakt in opdracht van Odo, bisschop van Bayeux en halfbroer van Willem.

Na dit bezoek aan de Tapisserie de Bayeux hadden we ruim tijd voor de lunch. Men splitste weer op in groepjes en ik had het genoeg gezellig te lunchen met maar liefst 6 dames (Anton Heyboer had er maar 5).

Om half twee verzamelden we voor de stadswandeling o.l.v. de goed Duits sprekende gids Irene, die werkelijk kon boeien. Zij begon de 2½ uur durende rondleiding door de tweelingstad van Eindhoven, in de buurt van de kathedraal van Notre Dame. Tot ongeveer 1800 was Bayeux, dat al vanaf de Romeinse tijd een bisschopsstad is, een vesting ommuurd met een 6 meter hoge en 2 meter brede vestingmuur, waarbinnen de 600 ha grote stad lag. Odo, de halfbroer van Willem de Veroveraar, die op zijn 15e al tot bisschop van Bayeux was benoemd (over nepotisme gesproken), liet de kathedraal bouwen, die op 14 juli 1077 werd ingewijd in het bijzijn van Willem de Veroveraar, zijn vrouw Mathilde en allerlei prelaten en hertogen.

Deze oorspronkelijk als Romaanse kerk gebouwde kathedraal, is tussen de 13e en 15e eeuw vergroot en verfraaid en geeft nu een mengeling van Romaanse en gotische stijlen te zien met zelfs een preekstoel in barok (helaas zou ik haast zeggen).

Toch een heel mooie kerk met fraaie versieringen in steen rond de spitsbogen, in de vorm van zigzag randen, Griekse randen, tralieachtige versieringen enz. De lantaarntorens waren zo gebouwd om licht te hebben in de koorbanken van de kanunniken.

In de crypte legde, volgens de legende, Harold, de zwager van koning Eduard van Engeland, zijn meened af.

Behalve vanwege zijn tapisserie en zijn kathedraal, is Bayeux om nog twee zaken bekend, n.l. kantklossen en porselein. Dit laatste werd daar tot 1952 geproduceerd en het oude porselein van Bayeux is nu op veilingen en in antiekwinkels veel geld waard.

Bayeux heeft een monument voor Charles de Gaulle, dat herinnert aan de vijf ontmoetingen die de Franse generaal had met Bayeux en waar die van 14 juni 1944 en van 16 juni 1946 de Franse geschiedenis gekenmerkt hebben. Omdat Parijs op 14 juni 1944 nog niet bevrijd was, heeft hij Bayeux tijdelijk tot hoofdstad uitgeroepen en er een voorlopige Franse regering gevormd, om te voorkomen dat Frankrijk door de geallieerden zou worden bezet en geregeerd.

Van dit monument liepen we door het stadskwartier der edelen, waar grote statige patriciërshuizen er aan herinneren dat daar in de 18e eeuw de adel woonde, die vaak de legerofficieren leverde. Een mooi voorbeeld hiervan is Hôtel de Castilly (XVIII). Deze paleisachtige huizen zijn nu vaak onderverdeeld in peperdure wooneenheden.

Om nog even op het kantklossen terug te komen het volgende. Nonnen hadden op zich genomen om kansarme meisjes kantklossen te leren, zodat ze iets konden verdienen. In de 19e eeuw waren er op een gegeven moment 15.000 kantwerksters in Bayeux. Deze meisjes kregen van de nonnen als ze gingen trouwen een huwelijksuitzet.

Teruggekomen bij de kathedraal wees Irene ons op een prachtige Ahornboom uit 1797, die bij de kathedraal was geplant en nu een heel plein overschaduwde.

Aan het slot van de wandeling voerde Irene ons nog naar de achter de V.V.V. gelegen watermolen, die dienst deed toen er buiten de muren leerlooierijen en ververijen waren. Alles wat (netjes gezegd) een onaangename geur verspreidde, werd vroeger buiten de stadsmuren gehouden. Vandaar ook dat het gebouw van de Dienst voor Toerisme ook buiten de oorspronkelijke stadsmuren ligt. Dit was vroeger n.l. een vishal. De afval van de stank veroorzakende bedrijven werd via de rivier l'Aure afgevoerd.

Na Irene te hebben bedankt voor haar goede en gloedvolle uitleg, vertrokken we naar Pont- l'Évêque naar ons hotel. Het geplande korte bezoek aan de stranden van Arromanches werd afgelast, omdat Von Deelen vanwege de verslechterde toestand van haar schoondochter, dezelfde avond nog terug naar Nederland moest. Zij werd opgehaald door haar dochter en schoonzoon.

Vrijdag 29 april 2005

Vandaag moesten we opnieuw vroeg uit de veren, omdat we een behoorlijk programma voor de boeg hadden. Het gezelschap was teruggebracht tot 33 deelnemers, door het vertrek van Von Deelen en het ontbreken van Anne van Melis, die een dag in het hotel bleef omdat ze zich niet lekker voelde.

We vertrokken om 8 uur naar de havenstad Le Havre, een stad aan de Seine en aan zee, met circa 250.000 inwoners, die in de Tweede Wereldoorlog bijna geheel verwoest werd.

Le Havre werd in 1517 onder koning François I, dé havenstad van Frankrijk, nadat havens als Honfleur en Harfleur geleidelijk waren dichtgeslibd.

Volgens onze stadsgids Annemarie le Blique, die met ons een rondrit door het moderne gedeelte van de stad maakte, heeft Le Havre drie grote bombardementen van de geallieerden te verduren gehad, één in 1942, één in 1943 en het grootste in 1944. De eerste pogingen tot wederopbouw werden al door de Vichy-regering o.l.v. generaal-maarschalk Pétain ondernomen. Deze zetten echter geen zoden aan de dijk. Na de bevrijding nam de regering van Charles de Gaulle deze taak met meer succes op zich. Men trok de in België geboren architect Auguste Perret (1874-1954) aan, die in Parijs gestudeerd had. Hij ontwierp niet alleen openbare gebouwen en woningen, maar had ook de hand in het ontwerpen van meubels, die moesten passen in de door hem ontworpen woningen, omdat ze niet altijd functioneel bleken te zijn. Hij was de eerste architect die gewapend beton i.p.v. stenen gebruikte.

Zijn eerste grote opdracht was het Théâtre Champs Elysée. Hij maakte woonblokken in U-vorm om van alle kanten meer licht in de woningen te krijgen en van zo'n blok waren dan niet alle gebouwen even hoog. Hij zag af van zijn oorspronkelijke plan om op een platform te bouwen en bouwde toch op de begane grond. Le Havre werd in die tijd wel het laboratorium van de moderne bouwkunst genoemd.

Behalve als stadsarchitect werkte Perret in de bouwonderneming van de familie van zijn vader.

Imposant is de Place de l'Hôtel de Ville, een der grootste pleinen van Europa, gebouwd naar een ontwerp van Perret. Het stadhuis met de Belfortoren is sober gehouden, maar wordt beheerst door een 72 meter hoge toren van beton. In feite werden de moderne gebouwen van Perret gebouwd in de gouden driehoek Rue de Paris, een luxe winkelstraat met arcades waaraan de kathedraal de Notre Dame ligt, de Boulevard François I (leefde in de 16e eeuw) en de Avenue Foch.

In de periode 1951-1957 werd de door Perret ontworpen kerk St. Joseph gebouwd. Bij deze voor zijn bouwstijl karakteristieke kerk, kwamen we helaas aan de gesloten deur. Het gebouw dat de naoorlogse modernisering min of meer afsloot is de St. Michel uit 1964, die echter niet van de tekentafel van Perret kwam. Het typische van deze kerk is het dak, dat de vorm heeft van een opengeslagen bijbelboek en de toren in de vorm van een kaars.

Na het beëindigen van deze rondrit, gingen we met de bus naar de haven van Le Havre, waar we een afspraak hadden voor een boottocht door de haven.

Er was even verwarring, maar de kapitein kwam ons per auto tegemoet, om even te vertellen waar we moesten zijn. Aan boord van de kleine boot "Ville de Fécamp" gaf de kapitein uitleg in het Frans, terwijl Madeleine de microfoon kreeg voor de vertaling.

Behalve grote containerschepen wordt de haven van Le Havre aangedaan door bulkschepen met olie, erts en kolen. Een leuke boottocht, waar nagenoeg iedereen plezier aan beleefde, al dreigde Nico de stop uit de bodem van de boot te trekken, als we niet vertelden waar we in het najaar naar toe gaan. Hij wist toen nog niet, dat de reiscommissie niet gevoelig is voor dreigementen. Het was tijd geworden om een stekje op te zoeken voor de lunch, om naderhand gezamenlijk naar het Musée Malraux des Beaux Arts te kunnen gaan. De vaste collectie van dit museum bestaat uit een belangrijke verzameling werk van Eugène Boudin en van het werk van de fauvisten, impressionisten en van de in Le Havre geboren Raoul Dufy (1877-1953). We boften, want behalve de permanente collectie, van dit in 1961 door de minister van cultuur Malraux geopende museum, was er nu de door de familie Senn-Foulds aan de stad geschonken verzameling van zo'n 200 kunstwerken, zoals 71 schilderijen, 129 grafische werken en 5 sculpturen te zien, onder de titel "La Donation Senn-Foulds de Courbet à Matisse". Een prachtige aanwinst voor het museum. Persoonlijk heb ik bij zonder genoten van de studietekeningen van Edgar Degas.

Als toetje maakten we na dit museumbezoek nog een omweg langs Étretat, waar we door het karakteristieke stadje naar de krijtrotsen liepen. Met enige fantasie, was daar een door krijtrotsen gevormde olifant met slurf in het water in te zien. Kort voor het laatste diner waren we teug in het Mercurehotel. De meesten zochten na het eten hun kamer op, want er moest gepakt worden en de volgende ochtend moesten we vroeg op voor de teugreis.

Zaterdag 30 april 2005

(Koninginnedag en feest van het 25-jarig jubileum van de koningin).

Iedereen was keurig op tijd en zonder te mopperen over het vroege uur aan het ontbijt. De bagage was op tijd bij de bus en volgens afspraak kon Lenka de bus om half acht starten.

Met tussendoor een sanitaire stop in de "middle of nowhere", kwamen we tegen elven bij de kathedraal van Amiens. Onder het toeziend oog van en

aantal Franse mannen moest Lenka de bus parkeren achter de kathedraal, wat eerst een argwanende blik van die mannen opleverde, maar later goedkeurend gegrinnik en applaus. Om half twaalf troffen we bij de Dienst voor Toerisme onze stadsgids Silke voor de rondleiding rond en in de kathedraal.

Nadat Amiens in 1206 een relikwie van het hoofd van St. Jan de Doper, meegenomen uit Constantinopel, in ontvangst had genomen, gaf de toenmalige bisschop opdracht een kerk te bouwen. Nadat de oude kathedraal in 1218 door brand was verwoest, bouwde men tussen 1220 en 1288 de huidige, hooggotische kathedraal. In 1366-1402 werden de torens daaraan toegevoegd. Deze prachtig versierde kathedraal heeft drie schitterende portalen. In het midden het portaal van het laatste oordeel, met in het centrum "Le Beau Dieu", links het portaal van St. Firmin met bladversieringen die de werkzaamheden van de maand symboliseren en rechts het Moeder Gods portaal. Het rechter zijportaal is dat van "de Vergulde Maagd".

Het interieur is zonder meer erg mooi te noemen. Een roosvenster uit de 15e eeuw, het liggend bronzen beeld (gisant) van de bouw-bisschop Evrard de Fouilly; het typische labyrint ook wel Jerusalemweg genaamd; de koorstoelen van de kanunniken uit de 16e eeuw, een kerkvenster uit de 13e eeuw en niet te vergeten het bij toeristen zeer populaire wenende engeltje van Nicolas Blasset, een barok beeldje uit 1628, dat op grafmonumenten uit de 15e en 17e eeuw staat. Silke verstond de kunst ons boeiend uitleg te geven in het Duits (haar moedertaal). Soms liet ze in haar betoog wel merken dat ze zelf niet katholiek was, maar dat mag. Tijdens haar rondleiding zong een voortreffelijk koor, dat toevallig in de kerk was, de gezangen Locus Iste en Ave Maria. Gewoon hemelse muziek.

Enkele technische gegevens van de kathedraal: lengte 145 m, breedte dwarsschip 70 m, breedte middenschip 14,60 m, hoogte gewelven 42,40 m, hoogte van de torens noordzijde 66,60 m en zuidzijde 65 m. Hoogte van de spits 112,70 m. Kortom de grootste geheel afgebouwde kerk van Frankrijk; opnieuw een record! Het getal 12 speelt in deze kerk een grote rol. Ze heeft 12 zuilen in het middenschip, 12 Maltezer kruisen op de zuilen enz.

Op de houten koorstoelen uit begin 16e eeuw, zijn 400 scènes met 4000 figuren uitgebeeld.

Na Silke bedankt te hebben, stond voor ons het aperitief klaar in het tegenover de kathedraal gelegen restaurant "Le Petit Bedon" en wel in de

kelderverdieping. Het eetzaaltje, dat we exclusief voor ons gezelschap hadden, had een laag plafond, waardoor het, mede dankzij de drankjes geproduceerde geluid, erg goed hoorbaar was. Het eten was goed. Jammer dat sommigen door het strakke tijdschema de koffie gehaast moesten drinken of zelfs moesten missen, maar gelukkig, niemand die daar over morde.

Bij het Valkrestaurant in Nazareth in België, werd weer een stop gemaakt en kon de reiscommissie op de parkeerplaats de koninginborrel bij de bus serveren. Vervolgens vertrokken we richting Nederland. Tussen Nazareth en Leende, gaf Madeleine een resumé van de hele week, 'n compliment waard! In restaurant Jagershorst in Leende hadden Johanna en Piet Maas en Rina van Tilburg zich op verzoek bij het gezelschap gevoegd.

Tijdens het diner vertolkte Anne van Melis de dank van de deelnemers op een fantastische wijze.

Op de voetbalgeschiedenis van de omgeving persiflerend, had ze een pracht van een toespraak met zelfs een gedicht aan het eind, waarvoor alle aanwezigen welgemeend applaudisseerden. Ze liet de dank van het gezelschap voor de reiscommissie vergezeld gaan van cadeautjes, die bijzonder in de smaak vielen.

Ik had het genoeg van Anne van Melis en met haar het gezelschap, verder Madeleine Zijp, de reisleidster, en Lenka Tielen, onze chauffeur, en alle anderen die een dankwoord dubbel en dwars verdienden, te mogen toespreken. Voor Madeleine en Lenka werd de dank van ons gezelschap vergezeld van een geschenk onder couvert.

Tegen tien uur 's avonds kwamen we in Helmond aan. Ik meen te mogen zeggen, dat we op een mooie, interessante en gezellige reis kunnen terugzien. Het weer was met uitzondering van een klein beetje regen in Bayeux en Le Havre, zeker voor de tijd van het jaar, niet slecht en soms zelfs heel goed geweest. Denk maar eens aan Honfleur en Amiens. Normandië zag er opvallend mooi, proper en goed onderhouden uit en heeft een schat aan kunst en cultuur. Opvallend waren ook de bloemperken in steden en dorpen. Zoals Madeleine in haar resumé zei: "Anders van bloem- en kleurcombinatie dan bij ons, maar bijzonder smaakvol en fraai."

Leo van Tilburg.